

BOOKA.

Knjiga **191**

VINČENCO LATRONIKO
SAVRŠENSTVA

Naslov originala
Vincenzo Latronico
Le perfezioni
© 2022 Giunti Editore S.p.A. / Bompiani

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68

office@booka.in

www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA

Sanja Bogičević

PREVOD S ITALIJANSKOG

Jelena Brborić

LEKTURA

Borka Slepčević

KOREKTURA

Tihana Smiljanić

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Javorka Đurić

ŠTAMPA

DMD štamparija

Beograd, 2023.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

VINČENCO LATRONIKO
SAVRŠENSTVA

Prevela Jelena Brborić

Za Almu

*Tamo se nalazio pravi život,
život koji su želeli da upoznaju, koji su želeli da vode.*

Žorž Perek, Stvari

PREZENT

Sunčeva svetlost uliva se u sobu kroz erker, boji smaragdnom bojom perforirano lišće tropske monstere velike poput oblaka, i odbija se o krupni parket boje meda. Lišće nežno dodiruje naslon skandinavske fotelje na kojoj je ostavljen otvoren časopis, s koricama okrenutim nagore. Blistavozelelene biljke, crvene korice časopisa, petrolej postava i svetlooker parket ističu se pred prašnjavobelim zidovima i ivicom svetlog tepiha koja izviruje iz ugla slike.

Na sledećoj slici prikazana je spoljašnjost zgrade, velikog stambenog zdanja u *art nuvo* stilu s krovnim vencima ukrašenim lišćem akantusa i betonskim agrumima. Belina fasade s mukom se probija kroz sloj fluorescentnih grafita, ostataka plakata i oljuštene boje: gipsani reljef na timpanonima prvog sprata jedva se nazire ispod sloja prljavštine. Luksuz s početka dvadesetog veka i nemarna prljavština savremenog doba prepliću se u slobodnoj i dekadentnoj atmosferi uz trunku erotizma. Dva prozora su zamandaljena izbledelim pločama od iverice, ali se kroz druge naziru biljke i venci lampica. S jednog balkona ka trotoaru spušta se slap bršljana.

Kuhinja je popločana blistavim pravougaonim reljefnim pločicama; radne površine su od punog drveta; sudopera je

u engleskom stilu, od podignute keramike; tu su i otvorene police s teglicama punim pirinča, žitarica, začina i kafe; plavi i beli tanjiri; šipka s visećim loncima od live-nog gvožđa i varjačama od maslinovog drveta. Na radnoj površini nalaze se kuvalo za vodu od nerđajućeg čelika, japanski čajnik i crveni blender. Na prozorskim daskama poređane su mirišljave zemljane posude, bosiljak, nana i vlašac, ali i biber-trava, majoran, korijander, mirođija. Sto je starinska mermerna ploča za razvijanje testa, stolice su uzete iz neke škole. Osvetljava ih lampa u obliku harmonike, pričvršćena za zid između botaničke litografije araukarije i replike jednog britanskog ratnog plakata.

Zatim je tu dnevna soba, bogata bujnim biljkama lakim za uzgajanje, postavljenim u staklenu nišu erкера; raskošna monstera čije se lišće širi ka spolja; lirasti fikus koji raste uvis u velikoj betonskoj saksiji; dve police pune sobnog bršljana i visećih peperomija, ukrasnog graška i krasula koje se prepliću i zajedno spuštaju do parketa. U jednom uglu, na asortimanu šamlica i prevrnutih gajbica nalazi se mala šuma alokazija, gigantskih euforbija, bendžamin fikusa i filadendrona s maljavim stabljikama, sterlicija i difenbahija. Kroz staklena vrata nazire se balkon s dve stolice i stočićem na kome se nalaze porcelanska pepeljara i ukrasne lampice.

Iz suprotnog ugla vidi se ostatak sobe: nizak kauč i danska fotelja – zaobljeni mahagonij, sirovi pamuk boje petroleja; prekrivač od tvida s dijagonalnim šarama, krupna sijalica s uvijenom niti na kablu; gomile starih brojeva časopisa *Monokl* i *Njujorker* na jednom crnom metalnom stočiću na kome se takođe nalaze mesingani svećnjak i staklena činija puna voća. Zatim zatvorena

komoda na kojoj se nalaze sadnice u staklenkama, hlorofitum i već prokljivalo seme avokada; analogni gramofon, dva podna zvučnika povezana s lampaškim pojačalom na niskoj polici; nešto iznad njih kolekcija ploča s izloženim najdragocenijim primercima – ograničena serija *In Rainbows*, jedan original *Kraftverka*. Dracena koja baca senku u obliku ruke. Poster muzičkog festivala „Primavera saund“.

Različite elemente u dnevnoj sobi spaja berberski tepih boje peska, suptilnih geometrijskih šara. Sa strana se, simetrično, na zidovima otvaraju dvokrilna vrata od prefarbanog drveta na kojima se i dalje naziru delići boje pistaća. Zatvorena su, zahvaljujući čemu prostorija, koja nije naročito velika, deluje udobno i ušuškano, gotovo pretrpano. To je dnevna soba u kojoj se u zimske večeri može ćaskati tihim glasom s prigušenim svetlima. Međutim, na sledećoj slici, četvorokrilna vrata, širom otvorena, otkrivaju prostranstvo naglašeno simetrijom spojeva podnih dasaka.

Soba s leve strane je radna soba za dve osobe. U njoj se nalazi veliki radni sto plakiran belom bojom s ukoso postavljenim nogarima, podeljen na dve simetrične radne stanice: obe imaju eksterni monitor, bežičnu tastaturu, viseću lampu i par velikih slušalica jarkih boja. Jedna ima kancelarijsku stolicu iz sedamdesetih, s hromiranim nogarom, podesivom visinom i anatomskim sedištem, a druga ergonomsku klečeću stolicu od drveta i crne tkanine. Jedan zid je prekriven policama na kojima se nalaze romani i grafičke novele, uglavnom na engleskom, i poneki veliki ilustrovani tom – monografije o Nordi i Vorholu, Taftijev serijal o ikonografijama, *Taschen*

izdanja o istoriji tipografije i milanskim predvorjima. Umesto držača za knjige, tu su mali sukulenti u betonskim vazama, starinski foto-aparat, nekoliko društvenih igara: *skrebl*, *riziko*, *katan*. U jednom ćošku naziru se ruter i A3 štampač.

Samo jedna slika prikazuje kupatilo blistavih površina iako snop svetlosti dopire kroz prorez. Veliki viseći bršljan pada na prozor sa šipke za tuš-zavesu, u tonu s blistavozelenom bojom mozaičkih podnih pločica kojima je i kada ozidana. Na cilindričnoj komodi s kliznim vratima prostire se lepeza boca i bočica, različitih ali sa sličnim etiketama, belim, ružičastim ili svetlosivim, s nazivima brendova ispisanim svetlim jednostavnim fontovima.

Nasuprot dnevne sobe nalazi se spavaća soba. Dušek za bračni krevet, dvostruko viši od uobičajenog, oslonjen je na tatami blokove. Uzglavlje skrivaju četiri debela jastuka, a jorgan je prekriven starinskim ćebetom, jedinim predmetom koji unosi boje u krem posteljину od grubog lana, belinu zidova i bledožuti tatami. Tu su i dve lampe, tanki metalni cilindri iz kojih izbijaju sijalice s uvijenom niti; dva simetrična stalka za odeću s obe strane putnog kovčega; urolana prostirka za jogu u jednom uglu, zajedno s tegićima i rastegljivim trakama. Slike su sve jasne i lepo osvetljene, izuzev jedne koja prikazuje ovu sobu u mraku, s navučenim zavesama i zidovima prošaranim zracima koji uspevaju da se probiju, po buđenju u vreme kada je sunce već visoko odskočilo i možda je neradni dan, a možda i nije.

Život koji ove fotografije obećavaju je prefinjen i opušten, lagodan.

U ovom životu, u proleće i leto, na balkonu se ispija kafa i uživa u izlazećem suncu dok se listaju *Njujork tajms* i nove objave na društvenim mrežama na tabletu. Zalivaju se biljke kao deo rutine koja predviđa jogu i doručak obogaćen raznim vrstama semenki. Radi se na laptopu, naravno, ali više u ritmu slikara nego nekog službenika: naleti snažne koncentracije smenjuju se sa šetnjama, video-pozivima s prijateljem koji želi da predloži nekakav projekat, duhovitim prepiskama na društvenim mrežama i kratkim posetama „Bio-špajzu“ iza ćoška. Dani su dugi – u radu se verovatno provodi više sati nego što je to slučaj u kancelarijama. Ali za razliku od kancelarija, ovde se sati ne mere, zato što u ovom životu posao igra važnu ulogu, a pritom se ne smatra vidom izrabljivanja ili prinude. Baš naprotiv: posao predstavlja izvor mogućnosti za razvoj i kreativnih podsticaja, on je pozadinski ritam u melodiji uživanja.

To je takođe život čiji detalji otkrivaju mnogo prostora za radost. Nakon dugog radnog dana sledi sat vremena obaveznog isključivanja, tokom kog se pijucka aperitiv u baru ili lista neki časopis, tada su ušuškani na kauču ili uživaju u toplini stana u kontrastu sa spoljašnjom hladnoćom. Posvećivanje pažnje lepoti i uživanju kao da su obavezni sastojci svakodnevice.

Srećan je to život, ili barem tako deluje na slikama iz oglasa koji nudi stan na kratkoročno iznajmljivanje za stotinu osamnaest evra na dan, plus nadoknada troškova za usluge čistačice Ukrajinke, isplaćivane preko francuske platforme za pronalaženje privremenih poslića s poreskom upravom u Irskoj, plus provizija platforme za turističko iznajmljivanje smeštaja sa sedištem

u Kaliforniji i poreskom upravom u Holandiji i provizija menadžera digitalnog plaćanja sa sedištem u Sijetlu i evropskom podružnicom u Luksemburgu, plus boravišna taksa grada Berlina.

IMPERFEKAT

Stvarnost nije uvek bila u saglasju sa slikama.

Često jeste bila rano izjutra. Po buđenju, prizor zidova prošaranih sunčevim zracima koji su se probijali kroz zavese podsticao je u njima dobro raspoloženje. Odeća nošena prethodnog dana visila je sa stalaka. Pametni telefon, napunjen u toku noći, predstavljao je blistavi pravougaonik na otvorenoj, ali prašinom prekrivenoj knjizi. Proveravali su mejlove i profile društvenih mreža još iz kreveta, lica obasjanih plavičastom svetlošću ekrana, i izgledali su kao par mladih stručnjaka iz Berlina, upravo ono što i jesu bili.

Međutim, čim bi zakoračili u dnevnu sobu, ta sigurnost se gubila, poput isprva jasne zvonjave mobilnog telefona koji gubi signal.

Lišće biljaka uvek je bilo prekriveno prašinom koju njihov sjaj kao da je privlačio još većom brzinom. Direktno svetlo padalo je na oblak fine prašine zbog koje je stan delovao nezdravo, poput godinama neprovetrenog mesta. Provetravanje je zimi bilo teško zato što su okviri vrata i prozora bili stari, a radijatori premali. Dupla prozorska stakla zahtevala su strpljenje i redovno pranje koje gotovo nikad nisu dobijala

i sunce je najčešće projektovalo masne senke i sazvežđa mrlja, sve upadljivije što se proleće više prelivalo u leto.

Dve radne stanice nametale su simetriju koja se nije najbolje poklapala s njihovim navikama zato što je on često radio s kauča, a njene šolje, ceduljice i olovke ubrzo bi zaposele čitavu površinu njegovog stola, koju su uostalom često, kako bi uštedeli na vremenu, koristili i za ručavanje, ostavljajući masne krugove na drvetu. Pošto ih je bilo samo dvoje, retko su punili mašinu za pranje sudova, tako da su morali da kupe plastičnu cediljku za sudove koja je zauzimala veliki deo kuhinjske radne površine. Jedan stari peškir štitio je od vode drvo koje je već počelo da se nadima.

Bile su tu zatim i stvari, na sve strane: ključevi, računari, pumpa za bicikl, nezaustavljiva bujica obrazaca i formula od kojih je bila sačinjena nemačka birokratija, krema za herpes, pakovanja maramica, iskorišćene maramice, komadići maramica koje su se rasparčale u veš-mašini, filcani ulošci za cipele, futrole od naočara za sunce, rasparena rukavica koju su se nadali da će ponovo upariti, zamršene slušalice. Popisivali su ih grleći pogledom sobe u koje su ulazili očiju još zamagljenih od sna, i sa svakim predmetom s liste u njima je sve više narastala fizička nelagoda koja je predstavljala nešto više od razdražljivosti, gotovo očaj.

U toku dana, svaki predmet koji se nalazio van svog mesta, svaki znak nemara, opsedao im je vidno polje onemogućavajući koncentraciju. Završili bi neki razgovor ili podigli pogled sa zahtevnog mejla i ugledali sebe onakve kakvi mora da su izgledali spolja, okruženi ostacima hrane i papirima, s bademantilom prebačenim

preko danske fotelje – i osećali su se neuspešno, kao uljezi u svetu odraslih koji bi postao svestan njihove nedoraslosti da je objektiv kompjuterske kamere hvatao malo širu sliku.

Nije uređenost bila ono za čim su tako bolno čeznuli. Bilo je to nešto dublje, nešto suštinsko. Živeli su u zemlji čiji jezik nisu poznavali, od nestabilne profesije kojom su se bavili gde god su hteli, kad god su hteli i koja je u velikoj meri bila uslovljena hirovitošću klijenata i kontaktima ostvarenim na društvenim mrežama. Okruženje koje su sami odabrali i kreirali, u kome su spavali i radili, predstavljalo je jedini opipljiv iskaz toga ko su oni. Taj stan i predmeti u njemu nisu samo odgovarali njihovim ličnostima: pružali su im neku vrstu uporišta i dokazivali njima samima postojanost životnog stila koji je iz drugačije perspektive (one kojom se vodila prethodna generacija) delovao prhko. Haos je sam po sebi mogao da bude veseo i kreativan; ali je u tom kontekstu mogao biti shvaćen i kao simptom privremenosti.

Ovakvo razmišljanje nije se u potpunosti razvijalo svaki put kada su se spremali da srede stan, ali je predstavljalo vrstu pozadinske melodije kada su započinjali dane s mukom vraćajući stan na fabričko podešavanje. Dok su čekali kafu, palili su svetla u uglovima sobe, rastresali kauč, presavijali izgužvani prekrivač, probirali trulo voće na dnu velike činije, prali šoljice ili ih sklanjali u mašinu za pranje sudova. Kada bi seli da doručkuju, sve je bilo onako kako treba da bude i provodili su deset blistavih minuta pijuckajući kafu i prelistavajući vesti na društvenim mrežama i naslovnim stranama novina i osećali su se spremnim da započnu dan.

Međutim, do vremena ručka blistavi sistem bi se već urušio pod udarcima hiljadu sitnih potreba (pošte, prehlade, hitnih telefonskih poziva), gotovo kao da im se stvarnost opirala kako bi ponovo ustanovila prevlast.

Dvaput ili triput godišnje ulagali su veći trud. U tim prilikama – kada su se vraćali u domovinu o nekom prazniku ili kako bi utekli oštroj severnjačkoj zimi – davali su stan u podzakup po cenama koje su, njima prvima, delovale nerazumno. Obično su ga iznajmljivali turisti privučeni osobenostima koje je grad nudio, često njihovi poznanici koji su uz ključeve dobijali i liste restorana i pijaca koji su odisali srdačnošću i *umecem življenja*. Ponekad su to pak bile osobe koje su nameravale tu da se presele, pa su iznalazile privremeno rešenje tokom potrage za trajnijim smeštajem. Takve situacije su ih neizbežno podsećale na to da su napravili pravi izbor. U tim slučajevima su u svojim mejlovima upozoravali goste da su cene znatno porasle. Kako bi se stan iznajmio na duže, bili su neophodni komplikovana papirologija i dobro poznavanje nemačkog. Povezivali su goste s internet-grupama iseljenika i predlagali im da, nakon što pronađu drugi smeštaj, povremeno zajedno izađu na piće. Ponekad su stupali u njihov krug prijatelja, ukoliko bi se ovi zadržali, ukoliko bi preživeli niz podzakupa i prvu zimu.

Bez obzira na razlog boravka, bilo je od ključnog značaja da gosti dobiju ono što su tako skupo plaćali zato što je mogućnost buduće zarade zavisila od njihovog zadovoljenja. I tako su, pre nego što bi napustili Berlin, posvećivali brojne sate kroćenju stvarnosti sve dok ne bi postigli potpuno podudaranje sa slikama.

Veliki deo ovih radnji odvijao se uveče zato što su uzimali karte za ranojutarnje jeftine letove. Nakon što bi završili posao i zatvorili kofere, gurali su sva životna nesavršenstva u velike plastične kutije koje bi zatim naređali u potkrovlje. Ubacivali su stvari bez ikakvog reda: račune i cipele, proizvode za ličnu negu i rasparena tanjire iz kojih su obično jeli, ostavljajući gostima one plave i bele. Ređali su čaše u otvorene kredence u kuhinji, sklanjali papire sa stola kako bi na njemu ostali samo činija s voćem i upareni svećnjaci, gurali su prelistane časopise u stalak za novine, skrivali hranu u ostavu, vraćali na police knjige koje su do tog trenutka bile razbacane po stanu i gurali na dno ormara već nošenu, ali još uvek relativno čistu odeću. Zatim su štampali uputstva dobrodošlice s lozinkom za net i ređali zalihe namenjene gostima: limun i đumbir u činiju za voće, kafu, *klub mate* i sekt na kuhinjski pult. Unapred su stavljali kafu u aparat kako bi ujutro uštedeli na vremenu pred polazak od kojeg ih je delilo svega četiri ili pet sati.

Budili su se po mraku, palili sva svetla i užurbano nameštali krevet, skrivali prljavu posteljinu i vlažne peškire u komodu u kupatilu, prali na ruke šoljice još tople od kafe. Pre nego što bi zatvorili vrata – kada su velike kutije već bile u potkrovlju, a koferi na odmorištu – još jednom bi se osvrnuli za sobom da se uvere da je sve u savršenom redu. U tišini su prolazili kroz sobe, raščišćen i pospremljen prostor, i na plavičastom jutarnjem svetlu sve je napokon bilo na svom mestu. Na nekoliko veličanstvenih trenutaka stan im se ukazivao onakav kakav su želeli, sasvim veran slikama.

Zatim su ga na brzinu napuštali, natečenih podočnjaka, kako ne bi propustili autobus koji ih je vozio na aerodrom. Koferi su klaparali po neravnoj kaldrmi nojkelnškog trotoara.

Ana i Tom su bili kreativci. Termin je i njima samima delovao neodređeno i iritantno. Stručna zvanja su im varirala, ali bi se i u njihovoj otadžbini za njih koristili engleski termini – *web developer*, *graphic designer*, *online brand strategist*. Ono što su kreirali bile su različitosti.

Nikada se nisu izričito odlučili za taj posao. On se razvio iz njihovih strasti manje-više u isto vreme kada se internet iz strasti njihove rane mladosti razvio u industriju koja se spremala da proždre sve ostale. Počeli su da slušaju muziku kada je piraterija podsticala P2P protokole; tokom beskrajno dugih srednjoškolskih poslepodneva na smenu su se posvećivali učenju istorije i matematike i Fotošopa i Fleša, nasumično zaobilazeći bagove kako bi ulepšali svoje Geositi stranice. Provodili su sate kreirajući lične sajtove i profile u kojima su se ogledali njihovi ukusi i želje, liste onoga što ih je činilo posebnima.

Ta želja nije bila ničim izazvana. Prosto se razvila iz sredine u kojoj su odrasli.

Internet je bio haotičan i pun iznenađenja, mesto bajkovitih oskudica. Društvene mreže još nisu postojale,

pretraživači su zapošljavali osobe da ručno indeksiraju sajtove: neka zanimljiva stranica, arhiva trikova ili muzike iz perioda pre nastanka Napstera predstavljali su dragocena otkrića, znak prefinjenosti i iskustva. Ispunjavali su njima čitave stranice, ukrašavali ih animiranim sprajtovima i gifovima, neprekidno su ih ažurirali i povezivali s poslednjim vestima, stavljali nove modele brojača i animirali u javaskriptu padajuće menije. Čim bi im se neki grafički trik svideo, skidali su kod i ubacivali njegov surogat na sopstveni sajt.

Internet je dostigao zrelost upravo u trenutku kada su to učinili i oni. I poput adolescencije, ta internet-epoha okončala se bez jasnog preseka, uz postepeno zaoštavanje čije su neophodnosti tek kasnije postali svesni. Mora da je postojao trenutak u kome je sposobnost korišćenja Drimvivera iz hobija prerasla u profesionalnu kvalifikaciju, baš kao što mora da je postojao i prvi put kada su se na nekom sajtu registrovali koristeći ime i prezime umesto amerikanizovanih pseudonima. Počeli su da uplaćuju novac u penzioni fond iste one godine u kojoj su – nakon beznadežnog čekanja nametnutog Evropljanima – otvorili i Fejsbuk profile.

Od trenutka kada su Ana i Tom počeli da koriste kompjuter, uvek je nekome bila potrebna neka usluga: trebalo je formatirati drajv, složiti početnu stranicu školskih novina, kreirati sajt za prodavnicu nakita porodične prijateljice ili stranicu za studijsku grupu na Vikipediji. Usluge su se postepeno pretvarale u posliće: ujakova prodaja preko interneta, vizitkarte, poster, oglasi i jelovnici; malo-pomalo, sazvežđe poslića posložilo se u posao.

Bio je to tražen posao. Ana i Tom su odrasli okruženi idejama u kojima se individualnost iskazivala kroz obrazac vizuelnih razlika koje su se smesta mogle dekodifikovati i neprekidno su se obnavljale. Bili su spremni za trenutak kada se ta želja za iskazivanjem onoga što nas čini *posebnima* s mladalačkih profila proširila i na brendove, firme, prodavnice i stručnjake širom sveta. Svi su želeli stranicu, logo, grafičko ruho. Svi su želeli malo lepote, shvaćene kao jedinstven položaj u sistemu različitosti. Ana i Tom su instinktivno naslutili tu potrebu.

I to je, u izvesnoj meri, uticalo na njihovo preseljenje u Berlin. Nakon što su završili fakultet i otpočeli karijere, život u jednom velikom ali provincijskom gradu na jugu Evrope počeo je da im deluje monotono, nezanimljivo. Činilo im se da se kreću unapred utvrđenom putanjom: isti kvartovi, iste destinacije za putovanja, isti oni prijatelji iz školskih dana. Muzička scena, estetika lokala i kafića, čak i ukusi njihovih klijenata, odisali su nečim provincijskim i ustajalim. Uski društveni krugovi podsticali su na tračarenje; konformizam je kreirao sistem očekivanja koji im je stvarao pritisak. Među tim osobama koje se ni po čemu nisu razlikovale jedna od druge, koje su sve bile zadovoljne da nastave da se viđaju sa srednjoškolskim drugovima, Ani i Tomu je nedostajala sloboda da budu to što jesu, tj. da postanu ono što žele da budu, tj. da budu nešto što nisu.

Naravno, baš kao što su grafičke diferencijacije koje su prodavali svojim klijentima bile iste one koje su hiljadama klijenata prodavale hiljade kreativaca na čitavom Zapadu, od identične žudnje za drugačijim životom patile su hiljade predstavnika izvesnog socioekonomskog

sloja njihove generacije. Međutim, svest o tome nekako je izbledela u njihovim umovima. Iz ugla osoba koje su mu pripadale, taj pokret je preuzimao antropomorfne crte prave pravcate mitologije.

Iznenada odlučena selidba, nakon jednog razgovora u kafiću, u vreme kada im je karijera delovala stabilno a račun u banci zavidno; aerodrom rano izjutra s tri velika kofera i skijaškim jaknama za zimu – čak su i slikali sopstveni odraz u zatamnjenom staklu odlaznog terminala, zaokrugljen zbog duplih džempera koje su obukli kako ne bi premašili dozvoljenu težinu prtljaga. Početna teorija o podzakupima soba u Fridrihshajnu i ustupljenim garsonjerama u Krojcbbergu i kaučima na razvlačenje u Nojkelnu. Prostrani prazni stanovi s krupnim parketom boje meda i monstere nalik oblacima. Popodnevena piva na prašnjavim obalama Landver kanala ili na neobičnom prostranstvu Tempelhofa bez drveća. Dani provedeni u poslu u kafićima koji su se nizali Rozentalskom ulicom poput čvorova na brojanici. Hladnoća prve zime, oštra i nezamisliva zima od koje su suzile oči dok su čekali autobus M29, od koje su boce stavljene na balkon pokriven snegom pucale nakon nekoliko minuta. Zakup trosobnog stana u Rojterovoj četvrti, dobijen zahvaljujući falsifikovanoj potvrdi o zaposlenju pronađenoj na internetu. Delići nemačkog s Gugl prevodioca koji su isplivali kad god bi im se put ukrstio sa strukturom grada: *Kurzstrecke. Krankenkasse. Rohrreinigungsspirale. Vorderhaus. Steuernummer. Ich hätte gerne. Steuer-ID. Schlüsseldienst. An die Ecke. Schwangerschaftsverhütungsmittel. Vielleicht. Ebenso.* Žurke u suteranima. Žurke u jugendstil stanovima u Prenclauerbergu s erkerima i tavanicama sa

štukaturama. Žurke u „Berghajnu“. Večeri u umetničkim galerijama. Večeri na šlepovima na Špreji. Maglovita vraćanja podzemnom železnicom koja je radila čitave noći. Večeri u „Vikenderu“. Večeri u restoranu „Frajšvimer“. Ilegalne večeri u Vedingu, tražene i nikad nađene lutajući između dalekih skladišta, prateći SMS instrukcije. Večeri u „Rodeu“. Večeri u „Trezoru“. Crvenkasta svetlost severnjačkih zalazaka sunca. Biserna zora koja bi iznenada obasjala panoramski bar, ali su oni koji bi je videli znali da je u pitanju optička varka, zato što je s druge strane noć i dalje trajala.

Pedantan sastav te mitologije zaokupljao je Anu i Toma tokom čitave prve godine u Berlinu, barem onda kada nisu organizovali jednu od svojih selidbi. Nije to bila lična mitologija; baš naprotiv, njena vrednost ležala je upravo u univerzalnosti. Bila je zajednička i svim Špancima, Francuzima, Italijanima i Amerikancima koje su sretali: bila je protumačena u bezbrojnim člancima o običajima i dokumentarcima i ponavljana na slikama koje su promicale tajmlajmima na Fejsbuku i sadržajima čitave jedne generacije na Instagramu. Bila je potvrda njihovog ulaska u zajednicu zacementiranu u zajedničkoj realnosti, koja gotovo da je bila isto što i realnost.

Za razliku od njihovog pređašnjeg života, tu realnost je odlikovalo izobilje, pre svega izobilje vremena: sve je bilo toliko jeftino da nije bilo potrebe da se mnogo radi. Preostajalo je dovoljno vremena za sve ostalo. Zadržali su nekoliko klijenata za koje su popunjavali izveštaje i b2b ugovore koji su im garantovali prihode. Širili su svoj krug zahvaljujući preporukama i poslovima koje su na njih prebacivale kolege zatrpane poslom. Dobro

su zarađivali u poređenju s kolegama s fakulteta koji su ostali u domovini. Loše, u poređenju s onima koji su isti posao radili za nemačke klijente; ali oni takve nisu poznavali, a naručioci koje su nalazili u Berlinu – mikropivnice ili veganske poslastičarnice, agencije pametnog turizma, različite kompanije koje su delile isti prostor – svi odreda su pripadali njihovom okruženju.

Sastavljali su kataloge, pisali CSS sheme za sajtove internet-prodaje, personalizovali su šablone Vordpresa. Stil im je bio sveden i prisan. Podsećao je na estetiku koja se homogeno širila svuda, tj. na početne stranice stokholmskih startap kompanija, jelovnike bruklinskih restorana i londonske modne časopise. Tabele sa širokim asimetričnim marginama, petrolej-zelene i puderastoružičaste, blago zaobljeni kvadrati, švajcarski fontovi s ublaženim potezima i smanjenim međuslovnim razmakom, mikrointerakcije.

Bili su to banalni detalji, ali je konačni proizvod odlikovala vizuelna ravnoteža koja je grafičkim dizajnerima iz njihove zemlje delovala nenametljivo kul i nedostižno. U Berlinu je ovakva estetika izbijala iz svakog grila i sa svakog plakata. Ana i Tom su udisali inspiraciju punim plućima i sebe su smatrali provodnikom koji je dopremao dašak svetskog duha u ustajalu haubu Južne Evrope. I to je bio jedan od razloga zbog kojih je vredelo biti tu.

Bio je to posao koji je zahtevao strpljenje, preciznost i vrstu usredsređenosti koja je bila kompatibilna s muzikom i prometnim kafićima. Za njega je bila potrebna kreativnost koja se pre svega ostvarivala kroz osmišljavanje minimalnih varijacija dobro poznatog obrasca. Da li im

se taj posao sviđao? Da, ali odgovor koji su sebi pružali bio je drugačije formulisan. Radili su za novac ono što su nekada radili iz strasti. To je bila činjenica. Na osnovu toga zaključili su da su sopstvenu strast pretvorili u posao. To je bila dedukcija.

Dedukcija je nailazila na neku vrstu potvrde u činjenici da, kada bi se usredsredili na neki raspored sadržaja ili neku skicu, vreme kao da je letelo. Slušali su *LCD Saundsistem* i *Enimal kolektiv*, iznova i iznova, preko velikih slušalica koje su im prekrivale uši, podešavali su neki nacrt, proveravali paragrafski stil, usavršavali sve varijante neke hromatske šeme i ne bi ni primetili da su prošli čitavo jutro, čitava nedelja, čitava zima. Bila je to sušta suprotnost dosadi koja čini da se osećamo kao da je vreme stalo; to mora da je značilo da je reč o zabavi.

Vreme koje im je preostajalo posvećivali su gradu. Berlin je u svakom smislu predstavljao njihovu glavnu preokupaciju – njegovo proučavanje, razumevanje, uklaпанje u njega. U izvesnom smislu, on ih je definisao mnogo više od njihove profesije koja im se sviđala, ali ne toliko da zavredi više od neophodnog ulaganja energije. Posao ih je zadesio. Berlin su sami izabrali.

Često su izlazili u šetnje tokom beskonačnih letnjih popodneva ili u ledena jutra kada se zaslepljujuće sunce odbijalo o sneg. Oduševljavali su se posmatrajući visoko i promenljivo severnjačko nebo, tako različito od onog pod kojim su odrasli. Umeli su da provedu sate obilazeći kaldrmisane uličice Šilerove četvrti ili trgove s lipama u otmenom delu centra grada. Očaravala ih je svaka sitnica, mnoštvo tropskih biljaka iza velikih prozora, geometrijski splet kaldrmisanih pločnika. Fascinirao ih je

kontrast između nedavno renoviranih zgrada i onih koje su još pokazivale znakove zapuštenosti istočnjačkih gradova – oronuli ili grafitima prekriveni bareljefi, svetlost koja se probijala kroz prozore zamandaljene OSB pločama. Osećali su izvesnu zavist prema bajkovitom periodu devedesetih, kada je sve tek trebalo osmisliti i kada su se stanovi veliki kao čitavi blokovi mogli zauzeti ili iznajmiti za siću. Osim vremenom, Berlin je obilovao i prostorom.

Naravno, istorija je bila ta koja je ispraznila taj prostor. Ana i Tom su to znali, ili bi shvatili da to znaju da su se ikad o tome zapitali, ali nisu. Na neki apstraktan način dovodili su u vezu izvesne skupove toponima i ključne istorijske događaje iz prethodnog veka, i naravno, znali su za zid i Kristalnu noć, ali se svest o njima nikad nije uzdigla iznad slikovitih anegdota koje su, u najboljem slučaju, koristili da daju ukus svom doživljavanju tih mesta. Ideja da sveprisutna diskriminacija u oglasima za nekretnine *alt* i *neu* zgrada može imati veze sa savezničkim bombardovanjem nije im ni pala na pamet. Kada bi im neki gost zatražio da mu predstave grad, Ana i Tom su uvek deklamovali iste događaje – pank rok koncerte u podrumima crkava, bežanje po zidu, bombardovanje bombonama – glačajući ih kroz ponavljanja sve dok na kraju nisu počinjala blago da podsećaju na neku od njihovih večeri.

Ovaj manjak svesti iskazivao se i kroz njihov odnos prema geografiji grada. Znali su gde se nalaze preostali delovi zida koji su služili kao turistička atrakcija, ali nikad zaista nisu razmislili o tome kuda je on prolazio. Verovali su da uglavnom posećuju ono što je nekada bio

Istočni Berlin zato što su ga povezivali s oronulim zgradama i osećajem izobilja. Međutim, njihova ideja o istoku obuhvatala je i Krojberg i Nojkeln koji su bili zapad, a ne Pankov i Marcan u kojima se istok odnosio samo na nizove sovjetskih kasarni i u koje nikad nisu imali razloga da zalaze. Veding, koji je tehnički bio istok, u njihovoj mentalnoj mapi postojao je samo na neodređen način, iako je svake godine bivao sve postojaniji, kao da se slika polako izoštravala. U Šarlotenburg su odlazili samo da kupe šampanjac za doček Nove godine.

Posle kolektivnih prevrata dvadesetog veka, tragovi koje su ostavili za sobom pretočeni su u termine individualne inicijative, tj. konzumerizam. Sloboda se pretvorila u izobilje. Neiskorišćene parcele i napuštene zgrade predstavljane su kao ogromni stanovi po niskim cenama. Napušteni komercijalni lokali tragali su za frižiderima i vešalicama zahvaljujući kojima bi se pretvorili u barove ili pop-ap radnje. Čitav jedan aerodrom bio je dekomisioniran, a da ništa nije bilo izgrađeno niti zasađeno, i preimenovan, ne u park već u *Freiheit*, tj. slobodu. U Aninim i Tomovim očima, upravo je taj prostor, više od ružnog sovjetskog radio-tornja ili kvazinapoleonske Brandenburške kapije, simbolizovao duboku suštinu Berlina: urbanu prazninu, tako prostranu da su uveče konture zgrada koje su se nalazile s druge strane izgledale kao obalski horizont s mora, pet kvadratnih kilometara čistog potencijala. Svaki put kada bi prošli pored njih, Ana i Tom bi osetili vrtoglavicu. Bili su tu baš zbog tog izobilja.

Njihove porodice to nisu razumele. Već je u samostalnom radu od kuće bilo nečeg sumnjivog, previše je asociirao na srednjoškolska popodneva provedena igrajući